

N:o 153.

Af Herr Carl Ekman: Om beviljande af årlig pension åt Löjtnanten Thure Alexander von Mentzer.

När det är hvarje medborgares pligt, att, i hvad samhällsställning han än må befinna sig, åt statens stigande i upplysning, välstånd och sjelfbestånd offra sina kunskaper, sin erfarenhet, sin skicklighet och sina talanger, så är det jemväl statens skyldighet att, der tidsförhållanden eller andra omständigheter nekat den egna mödan att uppsamla några ekonomiska fördelar, bispunga, underhjelpa och ersätta en sådan sjelfuppoftande verksamhet i sitt ädla sträfvanne, som, huru olika det än må vara till sina yttringar, dock i sjelfva grunden har ett enda mål — folkbildning och folklycka.

Får denna uppfattning gälla såsom obestriddig, lærer väl, som jag vågar hoppas, förevarande memorial mötas af Riksdagens bifall. Ehuru jag städse ansett, att den största sparsamhet beträffande användandet af statens tillgångar måste iakttagas, går jag nu likväl att för Löjtnanten Thure Alexander von Mentzer hos Riksdagen föreslå en årlig pension. Vid snart uppnådda 68 års ålder arbetar denne man ännu tråget med historiska, statistiska och kartografiska arbeten i den allmänna bildningens tjänst, dock med en försvagad synförmåga och under ekonomiska bekymmer. Att han med sina kunskaper och sin ihärdighet för sin del verkat med icke liten framgång till ungdomens framsteg i den geografiska vetenskapens studium, hvilket i så betydlig mån befordras genom korrekta och prisbilliga kartverk, erkännes så väl af lärare som lärjungar vid våra undervisningsverk och folkskolor, der många af hans arbeten äro antagna.

Då han för dessa icke uppburit större afkastning, så att deraf kunnat samlas något till beredande af oberoende och en bekymmerfri ålderdom, är det, efter min öfvertygelse, ett stort skäl för staten att här mellankomma och gifva ett ytterligare bevis på, att man icke sträfvar förgäfves, då man arbetar

för kunskapsodling, helst då denna gäller en ungdom, som sjelf en gång skall bilda sin och statens framtid. Det är ett utsäde, som ofta sent, men merendels säkert, omsider bär mogna frukter, till gagn för ej mindre fäderneslandet än menskligheten.

För att göra sig ett begrepp om löjtnant von Mentzers förtjenster af fäderneslandet och särskildt af ungdomen, behöfver man endast genomgå hans tjänsteförteckning och redogörelsen för hans utgifna arbeten, hvilka finnas förvarade på Kongl. biblioteket och utgöra en dryg kollektion. Man förvånas verkligen öfver, att en enda man, utan egna tillgångar och offentliga understöd, i flera vetenskapsgrenar kunnat uträtta så mycket, och man skall medgifva, att han är värdig att af folkrepresentationen uppmärksammas och belönas, hvarför jag vördsamt vågar föreslå,

att Riksdagen täcktes bevilja en årlig pension af 1,500 kronor, att utgå från och med år 1876 åt löjtnant Thure Alexander von Mentzer för hans återstående lifstid.

Om remiss af motionen till vederbörligt Utskott får jag anhålla.

Stockholm den 28 Januari 1875.

Carl Ekman.

Th. Alex. von Mentzer, son af kaptenen vid Elfsborgs (senare Skaraborgs regemente) Johan Julius von Mentzer och Carolina Charlotta Aminoff, föddes 1807 den 16 September på Olstorps bruk i Dimbo församling. 1818—1821. Erhöll, efter föregången handledning, privat undervisning i

Upsala.

1821 den 26 September efter undergången examen intagen såsom kadett vid Kongl. krigsakademien på Karlberg.

1824 bevistade såsom sjökadett årets sjöexpedition.

1828 lemnade akademien.

S. å. Qvartermästare på stat vid Lifregementets husarkorps.

- 1829 bevistade årets regementsmöte på Utnäs Löt samt följande årets på Axevalla.
- 1830 utnämnd till kornett vid Sanna sqvadron.
- S. å. erhöll på begäran afsked från regementet med nådigt tillstånd att såsom kornett i armén qvarstå.
- 1831 företog en 3 månaders resa till norra Tyskland.
- 1832 biträdde vid landtmäteri-förrättningar.
- 1833 erhöll nådigt afsked såsom kornett i armén.
- 1837 biträdde vid landtmäteri-förrättningar.
- 1838 anställd vid den då upprättade Generalstabens litografiska inrättning.
- 1839 ånyo utnämnd till underlöjtnant i armén samt kommenderad till tjänstgöring vid förenämnda inrättning.
- 1840 afreste till Köpenhamn och vistades derstädes 8 månader i och för litografiska öfningar.
- 1842 erhöll nådigt afsked ur krigstjensten.
- 1843 arbetade 6 månader vid Kongl. Teknologiska institutet.
- 1844 och en del af året 1845 vistades i England och Frankrike.
- 1845 anställd såsom redaktionsbiträde vid den i nåder tillsatta kavalleri-komité.
- 1846—1847 D:o d:o d:o.
- 1848 befälhafvare för inre bevakningen å Långholmen.
- 1849 i nåder utnämnd till löjtnant i armén.
- 1850 transporterad till tjänstgöring vid kronoarbeta-korpsen, Waxholms bataljon.
- 1852 tog afsked från sistnämnda beställning.
- S. å. kommenderad till tjänstgöring i egenskap af sekreterare hos ofvannämnda kavalleri-komité under loppet af 4 månader.
- 1855 företog en resa till Finland, hvarest vistelsen var 10 månader i och för historiska och kartografiska arbeten.

Uppgifternas riktighet intygar:

K. Ekström,

f. d. Amanuens.

Utgifna arbeten:

Skrifter och afhandlingar:

- 1:o "Svenska kavalleriets fäktning" utgifven 1842.
- 2:o "Kalligrafien, tillämpad såsom grund för skriföfningarne inom Svenska skolverket jemte tillhörande planschverk och skrifmateriel", utgifven 1844.
- 3:o "Samhället och staten i deras förhållande till brottslingen", utgifven 1854.
- 4:o "Skandinaviska halföns fysiska samt Sveriges och Norges politiska geografi", utgifven 1854.
- 5:o "Geografisk ritkurs för skolorna", grundad på professor Sv. Ågrens konstruktiva metod jemte ritmateriel"; under utgifning af L. J. Hiertas förlagsexpedition.
- 6:o Från 1845 till 1867. 11 stycken större och mindre afhandlingar rörande kavallerivapnet, införda i Kongl. Krigsvetenskaps-akademiens tidskrift, tillsammans 220 sidor 8:o.

Kartverk:

Atlaser.

a) Geografiska:

- 1:o Allmän fysisk och politisk-geografisk atlas i 26 blad.
- 2:o Kartbok för skolornas lägre klasser i 24 blad.
- 3:o Skandinavisk atlas i 12 blad.
- 4:o Sveriges län i 24 blad jemte statistiska beskrifningar och tabeller.

b) Historiska: Utfört det geografiska till:

- 5:o Atlas till Sveriges historia.
- 6:o D:o allmänna historien, gamla tiden, 9 blad.
- 7:o D:o d:o d:o medeltiden och nyare tiden, 12 blad, till hvilka lektorn i historien vid Gefle gymnasium C. F. Wiberg utarbetat den historiska texten.
- 8:o Svensk historisk atlas, 18 blad.

Kartor:

a) *Geografiska:*

- 1:o Planiglob för folkskolorna i 8 blad.
- 2:o Fysisk och politisk karta öfver Europa i 4 blad.
- 3:o D:o d:o öfver Asien i 4 blad.
- 4:o D:o d:o öfver Skandinavien och Finland i 4 blad.
- 5:o Fysisk karta öfver Skandinaviska halfön i 2 blad.
- 6:o D:o d:o öfver Sverige och Norge för folkskolorna i 4 blad (lithografierad).
- 7:o D:o d:o d:o d:o d:o i 4 blad (zinktryck).
- 8:o Vägghkarta öfver södra och mellersta Sverige i 4 blad.

Samtliga stora Vägghkarter:

- 9:o Planiglob för elementarläroverken i 2 blad.
- 10:o Fysisk och politisk karta öfver Europa.
- 11:o Politisk karta öfver Europa.
- 12:o Fysisk och politisk karta öfver Amerika.
- 13:o d:o d:o d:o öfver Australien.
- 14:o Skandinaviska Nordens och Östersjöländernas fysiska och politiska karta.
- 15:o Politisk karta öfver Sverige och Norge.
- 16:o Serie af fysiska och statistiska kartor öfver Sverige och Norge, 8 blad (I—VIII).
- 17:o Karta öfver Finland. (För finska skolverket).

b) *Historiska:*

- 18:o Serie af 10 mindre kartor öfver Svenska väldets tillväxt och aftagande.
- 19:o Karta öfver Vikingatågen och fornordiska handelsvägarne.
- 20:o Karta öfver Palestina i 4 blad.
- 21:o Krigshistorisk karta öfver fälttåget i Finland 1808—1809.
- 22:o Karta öfver fornlemningarne vid Gamla Upsala.

c) *Statistiska:*

- 23:o Sveriges kommunikationer (utgifven för Kongl. Postverkets räkning).
- 24:o Karta öfver Sveriges kyrkliga indelning och dess undervisningsanstalter.

Bih. till Riksd. Prot. 1875. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 13 Häft.

- 25:o Vägvisare genom Sverige.
 26:o D:o genom Stockholm.
 27:o D:o inom Stockholms omgifningar.

d) *Dels under utgifning, dels ej ännu utgifna kartor:*

- 1:o Fysisk, politisk och statistisk karta öfver Göteborgs län. (För länet Kongl. hushållningssällskaps räkning).
 2:o En större fysisk karta öfver Ryssland i 12 blad.
 3:o Vägghkarta öfver Svenska väldet från äldsta tider jemte äldre indelningar och historiska orter.

Plansch- och Tabellverk:

- 1:o Kronologisk tabell öfver Skandinaviska Nordens historiska perioder från äldsta tider till nuvarande tid.
 2:o Planetsystemet, 3:ne planscher i väggformat för undervisningsverkens behof.
 3:o Geografiska skoltabeller 6 blad, utarbetade på anmodan af sällskapet för folkundervisningens befrämjande.
 4:o Statistisk atlas öfver Finland i 9 blad.
 5:o Historisk d:o d:o i 10 blad.
 6:o Kronologisk tabell öfver gamla tiden med karta öfver folkvandringarne.
 7:o Åskådliggörande statistik, 3:ne planscher i större format. (Utgifna med statsunderstöd).
 8:o Ritning till indelning och plan för en svensk nationalfolkskola med afseende på gymnastik och förberedande militärofningar 3:ne planscher, aflemnade till Göteborgs museum.
 9:o Utarbetat åtskilliga forskrifter för skriföfningarne i skolorna.

Offentliga litterära uppdrag:

- 1843—1844. Uppdrogs utarbetningen af professor Sven Ågrens konstruktiva geografi till fullständig fysisk och politisk geografisk kurs för undervisningen vid Kongl. Krigsakademien. Manuskriptet aflemnadt till Kongl. Krigsarkivet.
 1845—1846 och 1847 anförtroddes af den i nåder förordnade kavallerikomité redigeringen af det ännu gällande exercisreglemente för kavalleriet.

1846. Författat matrikel öfver de af Kongl. Krigsvetenskaps-akademien sedan dess stiftelse invalde ledamöter i anledning af akademiens då inträffade halfsekelsfest.
1847. Uppdrogs utarbetningen af en instruktion för kavalleriet.
1851. Redigerade såsom sekreterare i nyssnämnda komité instruktion i fäkting för kavallerister.
1855. Utförde för Kongl. Sjökartekontorets räkning gravyren af en militärkarta i 3:ne blad öfver Blekinge och inloppet till Karlskrona. (Hemliga kartor).
-